

Rácsok között Romániában

Bartis Ferenc költő, író a hamarosan megjelenő *Magyarok* című folyóirat főszerkesztője 1936-ban született Szárhegyen, törzsökös erdélyi, székelymagyar családban. Iskoláit szülőfalujában, Gyergyószentmiklóson, Kolozsvárott, Marosvásárhelyen és Bukarestben végezte. Többször is felemelte szavát a romániai nemzetiségek védelmében. Ezért ötször tartóztatták le, összesen hét évet ült romániai börtönökben. Fogva tartása ellen a magyar, francia, osztrák, nyugatnémet és finn szellemi élet kiválóságai tiltakoztak. 1984 óta él Magyarországon. Romániában megjelent művei: *Konok szeretet (versek)*, *Felsült próbatevő (színmű)*, *Kövek és fűszálak (elbeszélések)*, *Hat szindarab (szindarabok)*, *Ha éjfélkor virrad (színmű)*, *Kezdetlen szépség (versek)*. Magyarországon eddig megjelent műve: *Rácsok között Romániában (börtönnapló)*. Számos publikációt jegyzett nyugati sajtóorgánumban.

„KIVERTEK BELŐLEM A FÉLELMET”

— Ha a fácán az erdőben kiált, végigzúgatja a rengeteget, de ha a puszta teszi ugyanezt, nem hallatszik a hangja erősebbnek a házi kakasénál. Ugyanígy, ha veszélyt érezve az erdélyi magyarság Romániában kiált nagyot, pusztítja az neki, erősítő visszhangra igazán csak Magyarországon, a tízmillió magyar rengetegben számíthat, Bartis Ferenc *Rácsok között Romániában* című könyve olyan sikoltás, amit annak is meg kell hallania, aki szándékosan füldugót használ. Nem véletlen, hogy a kézirat megszületése terrorista fenyegetést váltott ki. Az történt, hogy felhívták a Magyar Újságírók Országos Szövetségét, és egy magyarul rosszul beszélő férfit — minden bizonnyal az Ön munkájára utalva — közzölte: amennyiben a börtönnapló kikerül a könyvesboltokba, felrobbantják a Magyar Sajtó Házát. Ki telefonálhatott?

— Ugyanannak a szervezetnek egyik tagja lehetett, amelyik engem azóta sem hagy békén, amióta elhagytam Romániát. A Securitateről, a román politikai rendőrségről van szó.

— *Hogyan, mivel zaklatják Önt?*

— Alig múlik el olyan hét, hogy két-három telefonhívás ne futna be a lakásomra. Ezekben hol magyarul, hol románul — de feltétlenül útszéli modorban — közlik, hogy az erdélyi rokonaimat kiirtják, illetve, hogy engem is hamarosan megölnek. Egyik utolsó hívásuk alkalmával például az szerint ez hangzott el: Levágjuk a nagy ázsiai fejedet, és ráülünk!

— Nem fél?

— Nézze! Vallatóimnak köszönhetően 19 töréssel a testemben, egyik fülemre megsüketítve jöttem át Magyarországra. Kiverték

belőlem a félelmet. Különböző az illetékes magyar szervnek gondja van rá, hogy — a lehetőségekhez képest — biztonságban érezhessem magam. Egyébként a szekusok módszereit mi sem jellemzi jobban, mint, hogy az utóbbi időben már a közvetlen környezetemet is zaklatják, itteni barátaimat is megfenyegetik.

— *Hogy ön mivel érdekelte ki a román titkos rendőrség kitérőtől figyelését, arra választ ad a könyve. Ebben a borzalmak kavalkádja tárul elénk. Írásával nemcsak egy ördögi zsarnokság börtöneiről fest képet, de megmutatja a rendszer lényegét is. Mindez tárgyiszere, dokumentumértékű feldolgozásban. A Securitate sosem fogja megbocsátani, hogy Ön valódi néven megnevezett számos kihallgatást, foglart, besúgót, hivatásos gyilkost.*

— Ezeknek az embereknek — és most hadd használjak nagy szavakat! — nemcsak a történelem előtt, de saját lelkiismeretük előtt is számat kell adni tetteikről. Keserves dolog lesz, de hát a saját gerincéért mindenkinek magának kell felelnie.

— *Mégis, tegyük fel, hogy valakire nagyon rászállnak: legyen besúgó. De ő gerinces akar maradni. Ez esetben könnyen úgy járhat, mint a pácolt hering, leszik róla a húst... Mit tehet a szerencsétlen?*

— A sorsát mindenkinek vállalnia kell. Ha valaki eltökéli, hogy nem működik együtt egy gyalázatos rendszerrel, akkor ő nem is fog együttműködni. Hiszen ha besúgó lesz, elveszti önmagát, eszközzé válik. Éppen ez a cél. És innen már nincs visszaút.

— *Vagyis bontasi anyagá fokozza le magát az ilyen ember. Hiszen egy esetleges rendszer- vagy vezetőváltás sem hozhat neki felszabadulást, mert az új szisztéma is be fogja őt építeni a saját hatalmi épületébe — téglaként.*

— Így van.

— *Az erdélyi magyarság sorsát illetően Magyarországon mi sokáig és sokan — jobb híján — egy szimbólumba kapaszkodunk: ha nem lenne abszurd, azt mondanám, egy szimbólumban reménykedtünk, aminek a valódi tartalmát nem is nagyon ismertük. A nagy viharban lehajoló fűszálra gondolok, amelyik a zord idő elmúltával újból kiegyenesedik. Mi a véleménye erről?*

— Abban a Romániában, amelyikben a magyarok — de ugyanígy a szászok, svábok, szerbek, örmények, zsidók, cigányok — immár végveszélyben vannak, nos abban a Romániában kétlem, hogy a fűszimbóluma helytálló volna. A végveszélyt úgy értem, hogy a különféle etnikumok, kisebbségek közel kerültek ahhoz, hogy már nem tudják megőrizni nemzeti, vallási, kulturális identitásukat.

— *Arra kell gondolnunk, hogy ahol nagy a csordajárás, ott kipusztul a fű?*

— Sajnos erről van szó.

— *Egy Szilágyosomlyóból való fiatalemberrel beszélgettem a múltkorában. A zöld határon szökött át Magyarországra. Még napvilágnál kiküszözt a zónába, s hogy meg ne lássák a határőrök, befeküdt egy pocsolóba. Órákig csak a szeme meg az orra látszott ki a zavaros vízből. Egyszer csak megjelent egy mezei nyúl és elkezdte őt nézni; majd az oktalan tupsifüles tovább ugrált, de újból csak vissz-*

szatért. És ez többször megismétlődött. A nyúl nem értette, hogyan kerülhet egy ember ilyen helyzetbe. A fiatal férfi sajátos politikai summázatot adott: „Amibe mi Ceausescu alatt belekényszerülünk, abba még az állat is belezavarodik.”

— *Én itt egy folyamatot látok, amiben a Ceausescu-diktatúra csak egy epizód. Mert amióta Románia csak létezik, politikája — társadalmi berendezkedéstől függetlenül — egyvallamban következetes: a magyarellenességben. Más kérdés persze, mikor, milyen mértékben, milyen területeken és milyen nemzetközi hátszéllel szerezhette ennek érvényét. Az kétségtelen, hogy a legmesszebbre a Conducator ment. De hát amint mondtam, 100 éves, államilag készített és folyvást erősített alapokra támaszkodhat. És ha őszinték vagyunk magunkhoz, elismerjük: ez a román politika sikeres. Történelmi távlatokban pedig egyre hatékonyabb.*

— *Akkor az a kérdés, vajon meddig maradhat meg a romániai magyarság életerejére. Mert azt a magyar törzset, amely ezer éves gyökerekkel kapaszkodik Erdély földjébe, a két világháború közötti időszakban igazából még nem lehetett megrengetni. A román politika akkor nem volt hatékonyabb annál, mintha valaki egy óriás fenyegetéssel akarva kivágni, ma már azonban motoros fűrészt használnak.*

— A megmaradást illetően optimista vagyok. Annak ellenére, hogy Ceausescu gyűlöletet szít, nemzeti demagógiája hatalmas román tömegeket fertőzött meg. Biztató viszont, hogy a román nép

nagyobbik hányada nem ült fel arra a szekérre, amelyik nem visz sehova.

— *Ennyitől már optimista volna?*

— Nem, Van más okom is rá. Én az erdélyi kérdést egy megoldatlan világlételem részének tekintem. Meggyőződésem, hogy az ezredforduló táján a Földön a legtöbb feszültséget, politikai és fegyveres konfliktust a nemzeti gondok okozzák majd. Ez lesz az emberiség első számú problémája. És éppen a dolog elsődlegessége miatt halaszthatatlanná válik a megnyugtató megoldások keresése. Ilyen összefüggésben az erdélyi nemzeti kérdés rendezése példaértékű lehet.

— *Ön tehát biztos benne, hogy nem késtünk még el?*

— *Értem, mire céloz, de nem igaz az, hogy végképp megromlott volna a viszony Erdély történelmi népei között. Ezt akár személyes sorsommal is igazolhatom, hiszen számos román, szász, székely, zsidó barátom van. Sokukkal együtt szenvedtem a börtönökben, együtt dolgoztunk, féltünk és néha örültünk. De miután én történetesen magyar vagyok, népünk számára jelenleg a legfontosabbnak azt tartom, hogy teremtsünk nemzeti egységet, éljünk a világ bármely szegletében is. Bizom benne, hogy összekovácsolja a magyarságot az a törekvés, az, a munka, amely egy békés, nyugodt, soknemzetiségű Erdélyt ígér Európának és a világnak.*

— *Isten ne adja, de mi van akkor, ha néhány évtized múlva Erdély mégis elvész a magyarság számára?*

— *Akkor az anyaország is közvetlen veszélybe kerül.*

Adonyi Sztancs János